

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

3

«Економічної теорії»

на тему:

« Державний бюджет та проблема його збалансованості
(2010-2015 рр.)»

Студентки II курсу групи ФО-21
напряму підготовки фінанси і кредит, оподаткування

Матвійчук Р. Я.

Керівник: к.е.н. Вірковська А.А.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії _____

Тернопіль – 2016

ПЛАН

Вступ

1. Історичні аспекти виникнення державного бюджету.
2. Аналіз структури державного бюджету України.
3. Проблеми та шляхи збалансування державного бюджету України з використанням світового досвіду.

Висновки

Список використаної літератури

ЗМІСТ

Вступ.....	4
1.	I
історичні аспекти виникнення державного бюджету.....	7
2.	A
аналіз структури державного бюджету України	15
3.	П
проблеми та шляхи збалансування державного бюджету України з використанням світового досвіду.....	29
Висновки	35
Список використаної літератури.....	38

Вступ

Державний бюджет – це важливий атрибут та необхідний інструмент, який держава використовує задля реалізації економічної та соціальної політик. Для будь якої незалежної країни, яка проголосила курс на побудову ринкової економіки є необхідним теоретичне переосмислення і практичне дослідження значення, місця та ролі державного бюджету як головного фінансово плану держави.

Дослідження стану бюджету завжди було одним із найважливіших напрямів фінансової науки. Це пояснюється тим, що бюджет – це центральна ланка фінансової системи країни, яка є найважливішим інструментом забезпечення діяльності держави та основним елементом проведення бюджетної політики. Бюджет як економічна категорія не має політичного змісту, та незважаючи на це він здійснює вагомий вплив на перебіг політичних процесів у суспільстві. По суті бюджет - це суспільні відносини, в які вступають суб'єкти влади з фізичними і юридичними особами з приводу перерозподілу ВВП в процесі створення і використання бюджетного фонду у зв'язку з необхідністю реалізації соціально-економічних і політичних інтересів громадян, суб'єктів господарювання, муніципальних і регіональних утворень, держави в цілому. Ці фінансові відносини набувають форми доходів і видатків державного та місцевих бюджетів.

Значення бюджету в стабільності державної економіки посилюється ще й тим, що держава повинна взяти на себе функції централізації та перерозподілу фінансових ресурсів для забезпечення соціальних потреб населення, фінансування соціально-культурної сфери, регулювання міждержавних та міжбюджетних економічних відносин.

Як зазначає Лисяк Л.В. «Бюджету як економічної категорії притаманні різні форми. Організаційно-правовими формами бюджету є його конкретні

види — державний та різні місцеві. Матеріально-речовою формою бюджету як втілення бюджетних відносин на всіх рівнях влади виступає грошовий (бюджетний) фонд чи фон фінансових ресурсів. Формами акумуляції грошових коштів у бюджеті є податкові та неподаткові надходження. Тому бюджет є об'єктивно зумовленою економічною формою утворення і витрачання фонду грошових коштів, призначених для фінансового забезпечення повноважень, які суспільство покладає на органи державної влади та органи місцевого самоврядування».

Сучасна наука оперує великою кількістю вітчизняних та зарубіжних досліджень про державний бюджет. Вивчення та аналіз державного бюджету у своїх роботах здійснювали ряд українських вчених, науковців та економістів, а саме: І.В.Алексеев, Л.О.Баластрик, В.Д.Базилевич, О.Д.Василик, Л.М.Демиденко, В.Г.Дем'янишин, Т. І. Єфименко, О.П. Кириленко, І. О.Луніна, Ц.Г. Огонь, В.М. Опарін К. В. Павлюк, Ю.В.Пасічник, Ю.Д.Радіонов, Ю.Л. Субботович, В.М. Федосов, О.В. Чеберяко, І.Я.Чугунов, С.І.Юрій та ін. В працях цих науковців детально досліджувалися як теоретичні, так і суто практичні питання щодо становлення, розвитку та функціонування бюджету як економічної категорії, досліджувалися питання формування та реалізації бюджетної політики на різних етапах побудови української держави. Водночас, постійні зміни в соціально-економічній системі держави, вплив світових тенденцій на Україну, її економіку, соціальну сферу, поточну та стратегічну політику вимагають подальших досліджень щодо стану бюджету країни, перспектив його формування і використання.

Щодо зарубіжних вчених, серед: І. Х. Озеров, М. І. Боголепов, Д. М. Боголепов, Ф. Нітті, С.Фішер та ін., то вони досліджували теоретико-методологічні проблеми формування, розподілу та використання фінансових ресурсів. Результати цих досліджень стали вагомим внеском у теорію і практику цих напрямків дослідження. Недостатньо дослідженою, але актуальною є проблема наповнення державного бюджету, пошуку джерел та їх ефективного використання.

Актуальність теми полягає у тому, що в умовах нестабільної фінансово-економічної ситуації, яка характерна для більшості провідних країн світу, та зокрема для України, питання щодо стану бюджету та перспектив його формування і використання стає все більш важливим, а проблема його збалансування – все нагальнішою. До того найближчим часом перед Україною постає важливе та складне питання щодо виконання боргових зобов'язань перед іноземними кредиторами та сплати зовнішніх валютних боргів.

Варто зазначити, що питання збалансованості бюджету країни є риторичним, оскільки у переважній більшості країн світу збереження дефіциту бюджету є природним і стоїть питання лише величини дефіциту. В ситуації, коли джерела фінансування дефіциту сформовані, бюджет є фактично збалансованим. Фінансування дефіциту бюджету шляхом залучення зовнішніх джерел фінансування не є негативним явищем, оскільки тим самим відбувається кредитування розвитку. Проте, звісно, потрібно враховувати економічну ситуацію та стан розвитку країни.

Отже, метою праці є аналіз стану державного бюджету України, визначення перспектив його формування та використання у майбутньому, а також шляхів збалансування та оптимізації його структури.

Досягнення даної мети зумовлюється виконанням таких завдань:

- Виявити історичні аспекти виникнення державного бюджету.
- Розкрити зміст економічної категорії «державний бюджет».
- Дослідити суть, структуру та функції державного бюджету.
- З'ясувати макроекономічну роль та значення бюджету.
- Проаналізувати динаміку показників бюджету протягом 2010-2015рр.
- Оцінити вплив бюджетного дефіциту на економіку України.
- Враховуючи світовий досвід, виявити методи та шляхи збалансування державного бюджету.

1. Історичні аспекти виникнення державного бюджету, його суть, функції та роль.

Бюджет сьогодні розуміють як систему економічних (грошових) відносин, утворення та функціонування яких пов'язані з метою формування централізованих фондів грошових коштів, їх розподілом та подальшим використанням. Зародження та реалізація бюджетних відносин мають тісний зв'язок з процесами виникнення та розвитку держави і товарно-грошової системи господарювання. Потреба у фондах пояснюється тим, що держава потребує фінансової бази у вигляді централізованих державних доходів для виконання покладених на неї функцій. В той же час об'єктивно виникає необхідність у складанні кошторисів, балансів та рахунків, в яких відображалися б величина і потоки акумульованих доходів та здійснення видатків у грошовій формі. Такі кошториси власне і були початковою формою бюджету, які відображали первинну практику його складання.

Отож, бюджет – свого роду «атрибут» держави у грошовій формі. Наявність держави є невід'ємною та найважливішою умовою виникнення та існування бюджету [16,с. 21].

Термін "бюджет" в перекладі з давньофранцузької означає - шкіряний мішок, сумка. В ході історичного розвитку вживання цього терміна і процес його затвердження започатковано в Англії. Так, у 1215 р. з прийняттям Великої хартії вольностей, закріплено важливий принцип - податки потрібно встановлювати лише за згодою представників суспільства. Термін "бюджет" набув поширення в Англії, де використовувався парламентом у процесі формування державної скарбниці та розпорядженням коштів із неї. Канцлер Казначейства Англії відкривав свій бюджет, тобто сумку, в якій містилися папери або рахунки, та проголошував законопроект, у якому викладав перед Палатою громад фінансові результати та показники минулого року, а також баланс та розміри доходів і видатків на наступний економічний період.

Використання терміна "бюджет" у сучасному розумінні, тобто як фінансової категорії, почалося у середині XVIII ст., а остаточного поширення це значення набуло лише на початку XIX ст. [17,с.1].

Виникнення державних бюджетів в сучасному розумінні приписують Середнім вікам. Середньовічні країни започаткували звіти міністрів про стан держави та необхідність накопичення нею коштів. Зі зміцнення влади короля він особисто встановлював податки та збори, але це невдовзі викликало невдоволення населення, а часом і призводило до революційних подій. Це можна пояснити тим, що можновладці використовували державні кошти як свою власність, на задоволення власних найрізноманітніших потреб і все це зберігалось у таємниці від населення.

У XVII ст. в Англії парламенту надається право на прийняття і затвердження бюджету. З тих пір державний бюджет підлягає оприлюдненню, тобто стає публічним. Англія стала однією з перших країн, яка встановила порядок введення нових податків та процедуру їх попереднього погодження з населенням. Розпоряджання коштами було прерогативою короля та міністрів, і лише в окремих випадках їх витрачання покладалось на представників народу. Відомі українські економісти В. Андрущенко і В. Федосов, зазначають: «бюджет у сучасному розумінні виник з ідеї суспільної згоди на справляння податків та парламентського контролю за їх витрачанням» [15, с.3].

З метою забезпечення порядку в управлінні надходженнями і витрачаннями коштів бюджет складали і в період панування абсолютних монархій. Великим недоліком складання бюджету більшості держав у XVIII ст. була його таємність. Тільки у другій половині XIX ст. більшість держав роблять бюджет публічним і відкритим [16,с. 22].

Розвиток категорії «бюджет» в Україні зумовлений довгими та складними процесами створення та становлення держави, а також тривалими періодами залежності, воєнними діями та відсутності суверенності. Зародження бюджетної історії бере початок за часів Київської Русі, коли бюджет існував у формі князівської казни та не відмежовувався від доходів князя та членів його

сім'ї, тобто правитель вільно розпоряджався коштами державного бюджету у власних інтересах та задля власних потреб. Головним джерелом поповнення казни була данина яку сплачували найрізноманітнішими продуктами, товарами (хутро, шкіра, мед, худоба, зерно) та грошима в окремих випадках. Крім промислів оподатковувалося і хліборобське господарство.

Данина збиралася переважно з підкорених, залежних територій і була зовнішнім джерелом доходів, та існували ще й внутрішні джерела залучення коштів, а саме: торгове мито у містах, мито на державних кордонах , грошові покарання, які призначалися судами за різні провини.

Окрім того, встановлювалися й натуральні повинності на потреби держави, у вигляді суспільно корисних робіт: будівництво мостів, доріг, гребель та ін.. За часів Київської Русі для впорядкування процесу збору данини виникають особливі княжі агенти, завданням яких було справляння повинностей, податків і збір данини: городники, мостники, митники, металники, вирники. Характерно, що всі державні доходи перебували в розпорядженні князів, до того ж з державної скарбниці задовольнялися і загальнодержавні потреби, і особисті потреби князя і князівської сім'ї.

У XVI ст., за часів Гетьманщини, коли запорізькі козаки здобули самостійну державність, сформувалася загальна військова скарбниця, до неї надходили кошти від рибних промислів, скотарства, полювання. Видатки передбачалися на військове спорудження та обладунки, будівництво укріплень, фортець, монастирів, утримання закладів для старих воїнів, дипломатичних місій тощо.

Після об'єднання з Росією Україна півстоліття зберігала всі ознаки державності. Та вже на початку XVII ст. уряд Російської імперії перебрав значні, у тому числі і фінансові, повноваження у своє розпорядження. З цього часу настав період, коли Україна стала повністю залежна від Російської імперії і змушена була відраховувати кошти на імперські потреби, які формували значну частину її національного доходу.

Перший кошторис державних доходів і видатків у Російській імперії був складений у 1722 р. на наступний рік. З 1802 р. ці розписи стали складатися щорічно, але формування бюджету в Російській імперії починається лише з 1811р.

Одним з головних фахівців державного контролю був В. Татаринов, під керівництвом якого з 1864р., у результаті формування бюджетного устрою, фінансові ресурси міністерств почали концентруватися в руках держави за принципом єдиної каси. Важливо, що державний бюджет у Російській імперії не підлягав опублікуванню і тримався в суворій таємниці. Навіть члени Державної ради не знали фактичного стану фінансів у Російській імперії [17,с.1].

Отже, бюджет насамперед варто розглядати як економічну (фінансову), розподільну, вартісну категорію, якій притаманні такі ознаки (рис.1.1)

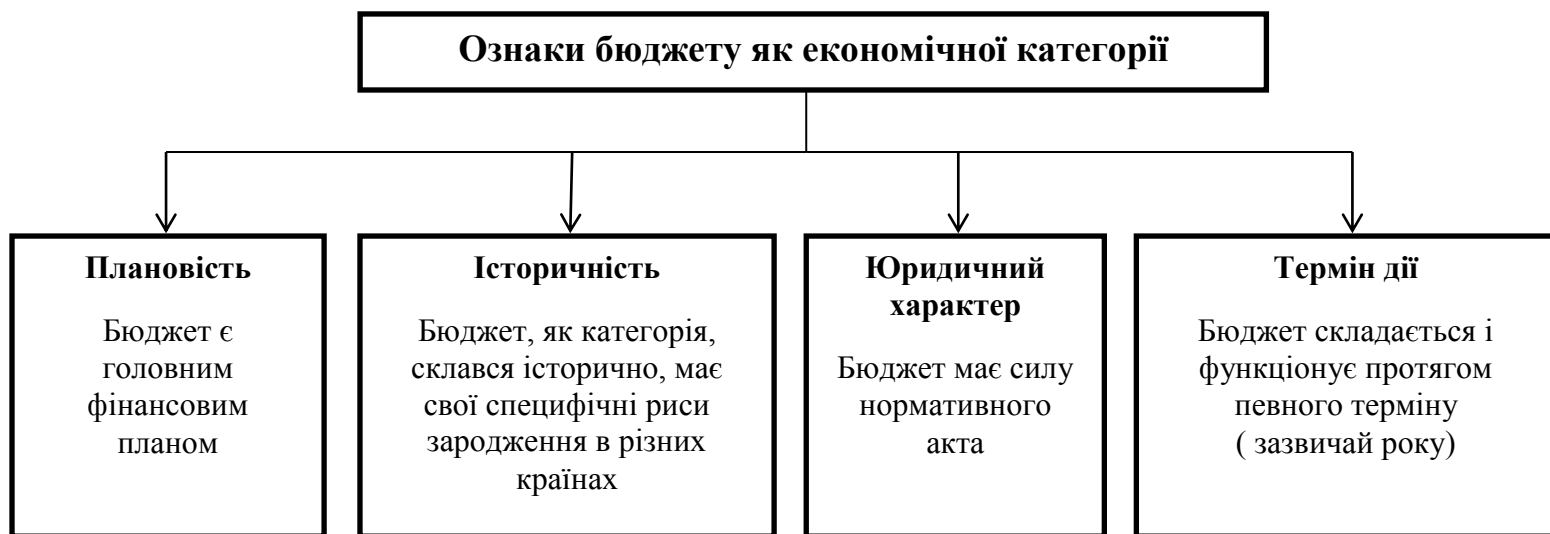

Рис. 1.1. Ознаки бюджету як економічної категорії

У цьому значенні бюджет – це система грошових відносин по формуванню та використанню централізованого фонду грошових коштів, який надається у розпорядженні державних органів влади і місцевого самоврядування й використовується державою для виконання її обов’язків. Формування та використання централізованого фонду грошових ресурсів, тобто

бюджету, базується на системі відносин, суб'єктами яких є фізичні і юридичні особи, держава, міжнародні організації, а об'єктом – валовий внутрішній продукт, рідше – національне багатство [16,с.27]

Різні підходи до трактування категорії « Бюджет» наведені у таблиці 1.1. (Додаток 1).

Для того, щоб зрозуміти усю сутність державного бюджету потрібно з'ясувати які функції він виконує.

Зважаючи на те, що бюджет держави є складовою фінансів суспільства, функції, які виконують фінанси, будуть властиві й бюджету. Абсолютна більшість економістів схиляється до думки, що бюджет, як і фінанси, виконує дві функції – розподільчу і контрольну.

Зміст розподільчої функції полягає у розподілі та перерозподілі ВВП загалом і фінансових ресурсів між різними суб'єктами бюджетних відносин (підприємствами, організаціями, установами, галузями, територіями, сферами діяльності, секторами економіки тощо). Саме завдяки розподільчій функції держава має можливість централізувати частину ВВП у своїх руках і використати їх на задоволення загальнодержавних потреб. Розподільча функція зумовлена сутністю бюджету як об'єктивної економічної категорії. Ця категорія характерна для другої стадії суспільного відтворення, появляється і функціонує у процесі розподілу, саме через розподіл впливає на всі інші стадії відтворення: виробництво, обмін і споживання [18,с.16-17].

Масштабність операцій, багатоканальність грошових потоків та різноманітність цільових фондів, що утворюються, зумовлюють ще одну особливість розподільчої функції. В процесі здійснення цієї функції розподіляється майже 50% ВВП, бюджет формує численні грошові фонди цільового призначення. З бюджетом держави пов'язані всі галузі суспільного виробництва і сфери послуг. Отже, розподільча функція бюджету характеризується не одноразовим, а багатократним розподілом, проявляється у всіх сферах суспільних відносин і використовується державою для регулювання економічного і соціального розвитку [17,с.22].

Матеріальне вираження розподільчої функції бюджету реалізується за допомогою податків, зборів, неподаткових надходжень, трансфертів, бюджетних резервів, видатків, бюджетного фінансування, бюджетного кредитування, бюджетного субсидіювання тощо [18,с.17].

В свою чергу особливість контрольної функції проявляється у тому, що бюджет об'єктивно через формування і використання централізованого фонду грошових коштів держави виражає економічні процеси, які відбуваються в структурних ланках економіки. Завдяки цьому можна відповісти на питання, як фінансові ресурси від різних суб'єктів господарювання надходять у розпорядження держави, чи задовольняє обсяг акумульованих ресурсів держави її потреби і т. ін. Рух бюджетних коштів є основою контрольної функції та відображається через показники доходів та видатків бюджету. Визначальною рисою контрольної функції бюджету є високий рівень централізації фінансових ресурсів у руках держави, а централізація завжди означає підзвітність і створює передумови для організації державного фінансового контролю на всіх рівнях влади [17,с.22].

Однак окремі економісти приписують бюджету інші функції. Деякі з них вважають, що сутність бюджету як економічної категорії відображається за допомогою трьох функцій: розподільчої, контролюючої та забезпечення існування держави.

Доволі оригінальними є погляди окремих науковців, які стверджують, що бюджет виконує акумуляційну, регулюючу, стимулюючу, перерозподільчу і контрольну функції. Ці функції є взаємозалежні, але найбільше значення для сектору нефінансових корпорацій мають акумуляційна (фіскальна) і стимулююча функції. Виділені таким чином акумуляційна, регулююча і стимулююча функції не є об'єктивним виявом сутності бюджету як економічної категорії, а виступають як функціональне призначення окремих форм прояву цієї категорії (податки, трансферти, видатки) [с.18].

Роль бюджету держави у суспільному розвитку виявляється у кількох аспектах, а саме:

– у правовому, який полягає у тому, що показники бюджету, маючи директивний (обов'язковий для виконання) характер, засвідчують зобов'язання держави перед суспільством мобілізувати певний обсяг грошових коштів і спрямувати його на задоволення найважливіших суспільних потреб. Водночас органи влади завдяки бюджету отримують законні підстави на отримання і витрачання бюджетних коштів;

– у політичному, адже бюджет, який затверджується представницьким органом влади як виразником інтересів усіх верств населення, дає підстави суспільству контролювати діяльність виконавчої влади, оцінювати її з точки зору відповідності нагальним потребам соціально-економічного розвитку. Водночас за допомогою бюджету органи центральної влади мають можливість коригувати фінансову діяльність місцевого самоврядування, забезпечуючи таким чином єдність економічної політики, яка реалізується в країні;

– в економічному, оскільки через бюджет держава отримує можливість впливати на всі стадії суспільного відтворення, коригувати пропорції розподілу внутрішнього валового продукту і національного доходу, перерозподіляти фінансові ресурси між різними територіями, секторами економіки, верствами населення, забезпечуючи таким чином найбільш повне задоволення інтересів усіх членів суспільства.

Разом з тим, бюджет держави є основним джерелом фінансування суспільних послуг неринкового характеру, продукування яких суб'єктами вільного ринку неможливе або соціально чи економічно не бажане. До таких благ зараховують чисті суспільні послуги (оборона, державне управління), які повністю оплачуються за рахунок коштів бюджетів, а також змішані суспільні послуги (освіта, охорона здоров'я, культура тощо), які можуть надаватися як державою, так і приватним сектором економіки. У всіх країнах бюджет держави традиційно забезпечує фінансування найдавніших її функцій – управлінської та оборонної. Рівень суспільних видатків на державне управління у різних країнах визначається відмінностями адміністративно-територіального устрою, національними особливостями формування структури органів

державної влади, типом економічної системи тощо. При цьому у країнах з адміністративно-командною системою економіки, слабким розвитком демократичних процесів видатки бюджету на забезпечення діяльності органів влади суттєво перевищують відповідні показники розвинутих держав з ринковою економікою. Однак загальною тенденцією, характерною практично для усіх країн світу, є поступове зростання рівня витрат бюджетів на утримання органів державного управління [18,с. 20-21].

2. Аналіз структури державного бюджету України.

Правова сутність і значення бюджету як економічної категорії проявляється ще й у тому, що він є основним фінансовим планом країни. Держава у правовій формі регламентує бюджетні відносини. Сама правова характеристика бюджету власне полягає в тому, що його вважають фінансовим планом, який є розписом головного централізованого грошового фонду держави. Юридична регламентація бюджету здійснюється Конституцією України, яка є Основним Законом країни, а в бюджетному законодавстві ці положення більш деталізуються. Щороку відбувається затвердження бюджету як основного фінансового плану країни, який включає прийняття закону про державний бюджет і відповідні рішення місцевих органів влади про місцеві бюджети.

Розглядаючи бюджет як фінансовий план, варто зазначити, що його вертикальна структура (за рівнями органів влади й управління) відповідає структурі бюджетного устрою (рис. 2.1.) [16, с.73-74].

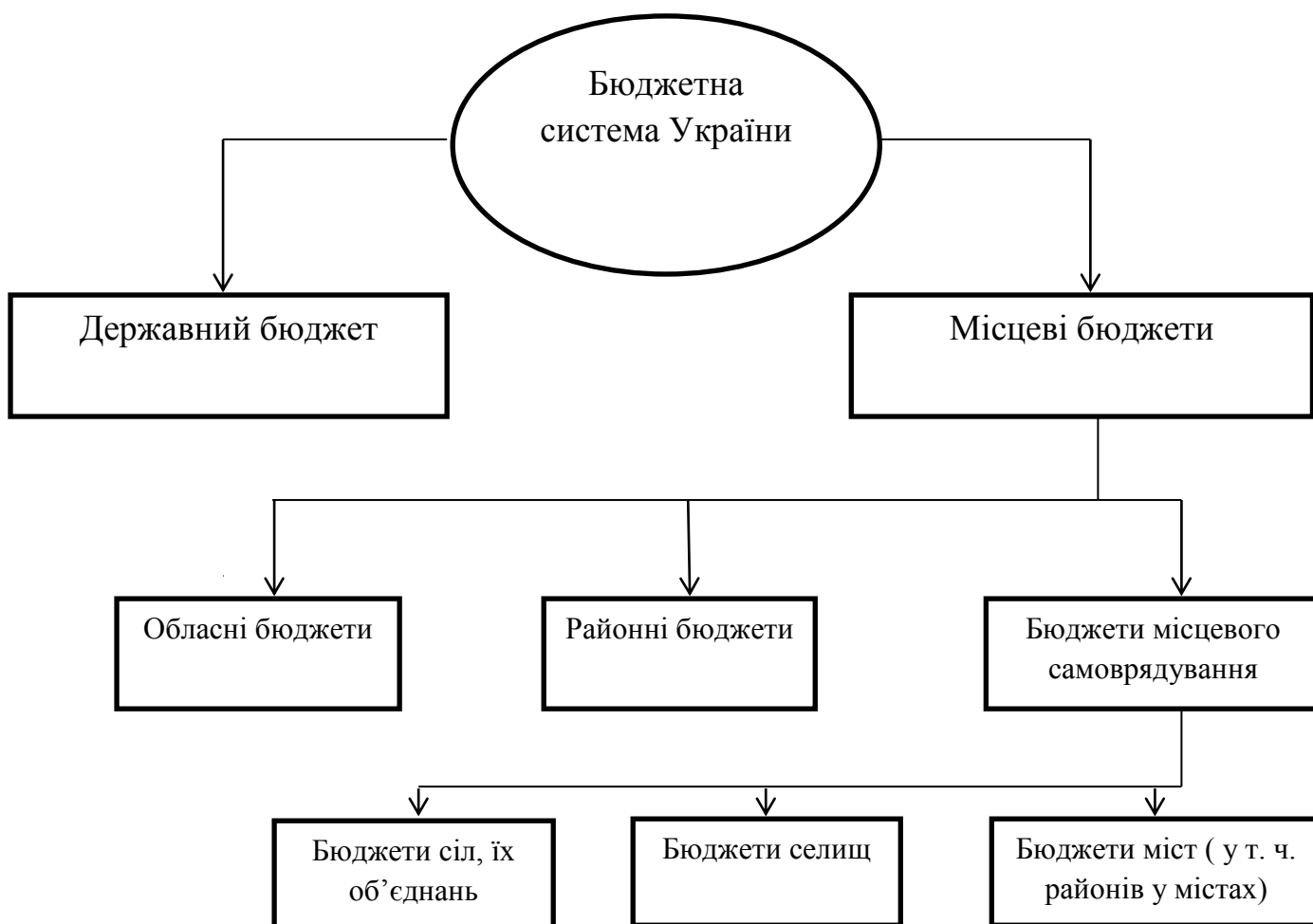

Рис. 2.1. Бюджетна система України

Зведений бюджет України як фінансовий план не затверджується, а є лише аналітико-статистичним узагальненням планових і фактичних показників. Це довідковий документ, який відображає суму ресурсів, які перерозподіляються через бюджет, загальнодержавні потреби в грошових ресурсах, джерела та методи їх формування, розподіл та перерозподіл. Саме державний бюджет насамперед характеризує економічну й соціальну політику держави.

Бюджет може складатись у вигляді одного чи кількох фінансових планів. Сьогодні в деяких країнах бюджет за напрямками використання грошей поділяють на поточні й капітальні видатки, відповідно створюються поточний бюджет та бюджет розвитку і розподіляються доходи між ними. Нині в Україні бюджет поділяється на два фонди: загальний та спеціальний. Загальний фонд включає кошти, які призначені для виконання загальних функцій, а спеціальний

– які мають конкретно визначене призначення, включаючи власні кошти бюджетних установ та організацій.

На рисунку 2.2. подано розподіл бюджету на загальний та спеціальний фонди та їх складові, визначені Бюджетним кодексом України та законом про Державний бюджет України [16,с.74] .

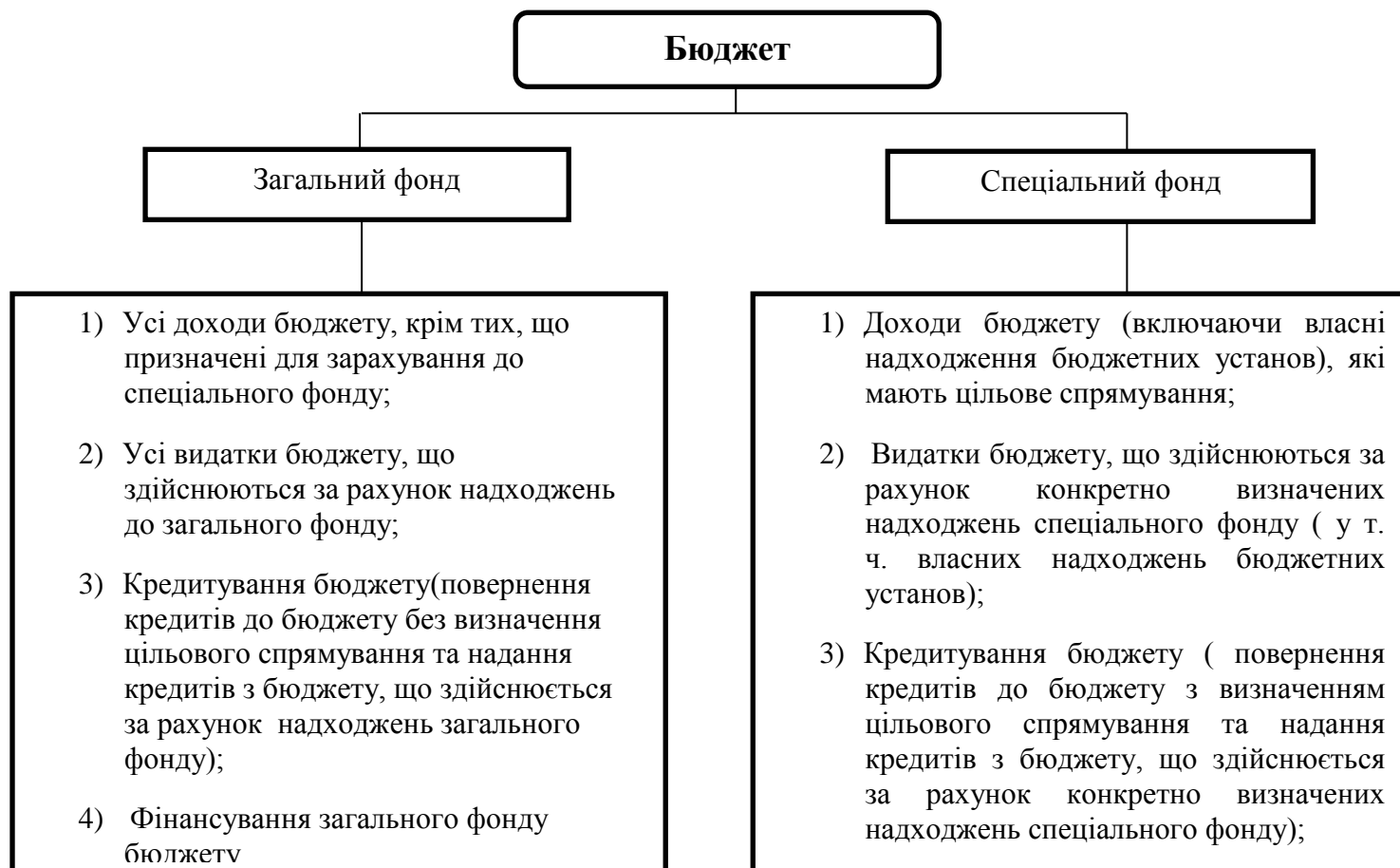

Рис. 2.2 . Загальний та спеціальний фонди бюджету

Як відомо функціонування бюджету відбувається через особливі економічні форми – доходи і видатки, тому доцільно розглянути їх економічну сутність та форми прояву.

Доходи бюджету як економічна категорія відображають ті економічні відносини, які виникають у процесі формування фондів грошових коштів та надходять у розпорядження державних органів влади та управління.

Згідно Бюджетного Кодексу України, доходи бюджету - це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких

передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за адміністративні послуги, власні надходження бюджетних установ)[1].

Організаційна структура доходів бюджетів узагальнена у табл. 2.1.

Таблиця 2.1.

Організаційна структура доходів бюджету

Види доходів	Їх характеристика
Закріплені доходи	Доходи, які законодавством умовно закріплюються за певним бюджетом і не можуть бути передані нижче підпорядкованим бюджетам; або лише частково закріплюються за вище підпорядкованим бюджетом і у певному обсязі підлягають передачі нижче підпорядкованим бюджетам.
Регульовані доходи	Передаються для збалансування нижче підпорядкованих бюджетів, шляхом відрахування коштів від загальнодержавних податків і зборів із вище підпорядкованого бюджету.

На рис. 2.3. подано структуру доходів державного бюджету України.

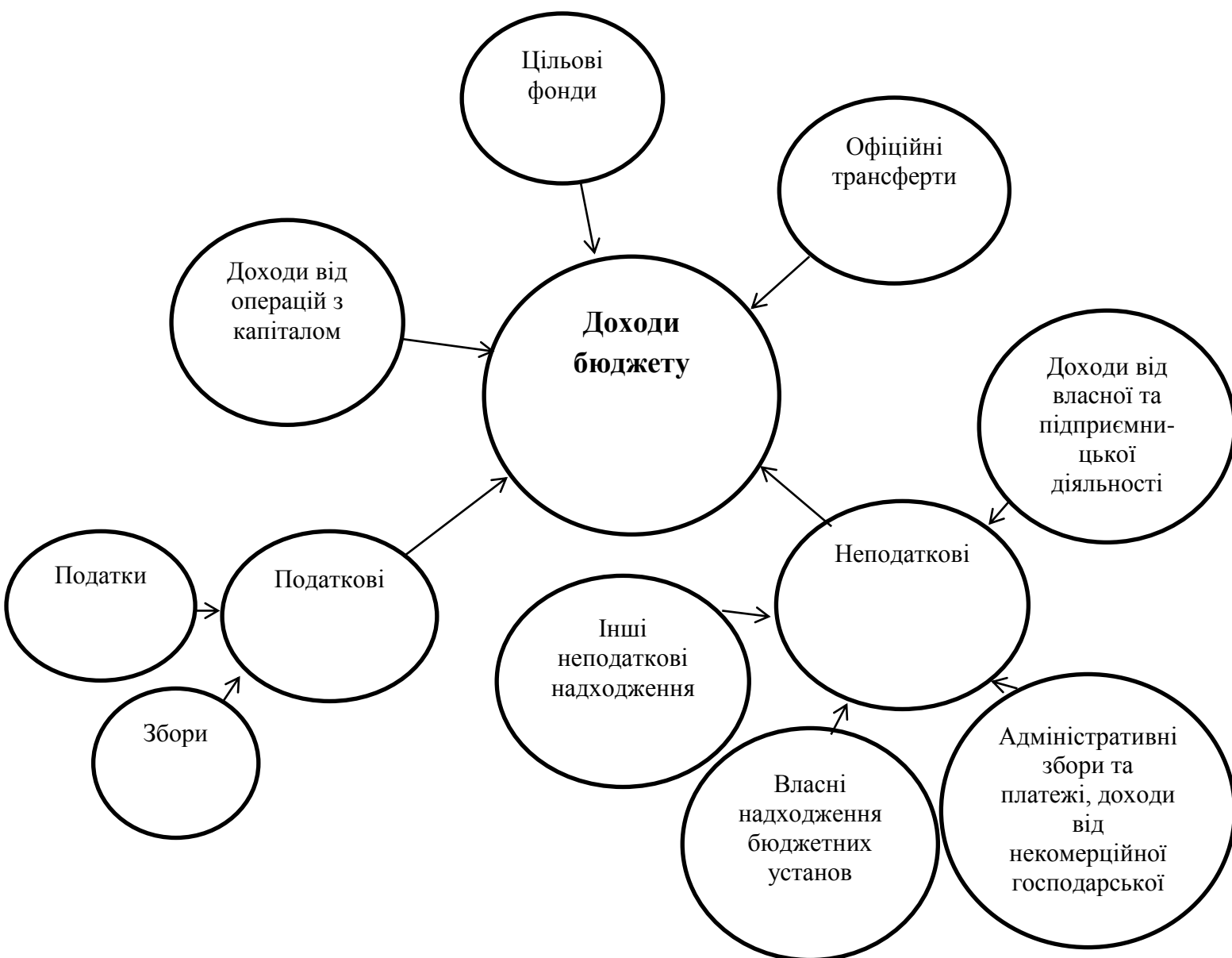

Рис. 2.3. Структура доходів бюджету

Конкретними формами прояву категорії доходи бюджету є різноманітні види платежів підприємств, організацій і населення в бюджет, а їх матеріальним вираженням – грошові кошти, які надходять до бюджету. Характеризуючи економічну сутність категорії доходи бюджету, необхідно звернути увагу на те, що бюджетні доходи, з одного боку, є результатом розподілу вартості суспільного продукту між різними учасниками відтворювального процесу, а з іншого – об'єктом подальшого розподілу сконцентрованої в руках держави вартості.

Головним матеріальним джерелом доходів бюджету є внутрішній валовий продукт. У разі, якщо для покриття фінансових потреб його недостатньо, або країні необхідні додаткові кошти, до прикладу на боротьбу з наслідками стихійного лиха, війною, та ін., держава залучає національне багатство (сукупність суспільних матеріальних благ, які створених працею попередніх і сучасних поколінь і залучених в процес відтворення природних ресурсів, яким розпоряджається держава на певний момент часу) у вигляді: доходів від приватизації державного майна, підприємств, від продажу золотовалютних резервів та інших національних цінностей. Збільшення розміру бюджетного фонду може відбуватися за рахунок внутрішніх та зовнішніх позик, а також додаткової емісії паперових грошей. Ресурси, які залучає держава на оплатній основі – це тимчасово вільні грошові кошти юридичних осіб, зберігання населення, іноземний капітал (шляхом продажу державних облігацій на фінансовому ринку; одержання кредиту під заставу пакету акцій великих підприємств; отримання державних позик від окремих держав або від міжнародних фінансово-кредитних установ) відображають кредитний метод формування бюджетних ресурсів, що передбачає поворотність запозичень і платність за їх використання.

Виходячи з вище наведеного кошти, залучені у формі кредиту, варто розглядати не як додаткове джерело формування дохідної частини бюджету, а лише як спосіб тимчасового поповнення бюджетного фонду [7,с.23-24].

Другою складовою державного бюджету є видатки, під якими розуміють кошти, які мають цільове спрямування на передбачені законодавством цілі, здійснення програм та заходів, на відповідний бюджетний період, виключенням є кошти, які призначені на покриття основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум[1].

На рисунку 2.4. зображено класифікацію видатків бюджету.

Рис. 2.4. Класифікація видатків бюджету

Отже, видатки бюджету – це в першу чергу економічні відносини. Формою прояву яких є конкретні види видатків, які в свою чергу характеризуються з кількісної та якісної сторін. Якісна характеристика дозволяє визначити економічну природу і суспільне призначення усіх видів бюджетних видатків, а кількісна – їх розмір.

Велика кількість видів бюджетних видатків зумовлена низкою факторів: рівнем соціально-економічного розвитку країни, адміністративно-територіальним устроєм держави та функціями, які вона виконує, формою правління, методами надання бюджетних коштів тощо.

Здобуття незалежності та соціально-економічний розвиток України обумовили кардинальні зміни системи, структури та класифікації видатків. За часів командно-адміністративної економіки бюджет був надто перевантажений видатками, які пов'язані з економічною функцією держави: 65–70% бюджетних

коштів спрямовувались у галузі матеріального виробництва. Соціальна функція не мала свого фінансового втілення, так як була поширена у розвинутих країнах і орієнтувалася на забезпечення добробуту населення.

Після переходу України до ринкової економіки, у бюджеті держави виникли нові напрямки витрачання коштів централізованого фонду: соціальний захист та забезпечення населення, надання бюджетних позик, зовнішньоекономічна діяльність, обслуговування державного боргу, національна космічна програма тощо.

Співвідношення видатків між окремими групами визначається спрямованістю бюджетної політики. Останніми роками найбільша частка видатків припадає на соціальний захист населення. Це викликано кризою в економіці та необхідністю соціального захисту громадян із невеликим рівнем доходів [7,с.25].

Розподіл видатків бюджетів наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2.

Розподіл видатків бюджету

Види видатків	Їх характеристика
Поточні видатки	Витрати бюджетів на фінансування мережі підприємств, установ, організацій і органів на початок бюджетного року, а також на фінансування заходів із соціального захисту населення та інших, що не належать до видатків розвитку
Видатки розвитку	Витрати бюджетів на фінансування інвестиційної діяльності, капітальних вкладень виробничого і невиробничого призначення, структурної перебудови народного господарства; субвенції, а також інші видатки, пов'язані з розширеним відтворенням

Важливим критерієм класифікації витратної частини бюджету є предметне спрямування відповідних грошових потоків. При цьому у розвинених країнах виділяють п'ять основних груп бюджетних видатків:

- військові;
- втручання держави в економіку (включають затрати на науково-дослідні і дослідно-конструкторські

роботи, на підтримку сільського господарства, забезпечення зайнятості, стимулювання експорту);

- утримання державного апарату управління;
- соціальні витрати (освіта, охорона здоров'я, соціальне страхування і соціальне забезпечення);
- надання субсидій і кредитів іншим державам [7].

Для стабільного функціонування економіки держави необхідна наявність збалансованого Державного бюджету, тобто рівність між його доходами і видатками. У випадку, якщо видатки перевищують доходи, то має місце дефіцит бюджету, в протилежному випадку (перевищення доходів над видатками) – профіцит бюджету. Майже в усіх країнах спостерігається дефіцитний бюджет, за винятком небагатьох країн [4].

Для наочного розуміння структури державного бюджету розглянемо таблицю 2.3., де наведені статистичні дані щодо динаміки доходів та видатків Зведеного бюджету України за 2010-2015 рр.

Таблиця 2.3.

Динаміка доходів і видатків Зведеного бюджету України, млн. грн.

Рік	Доходи	Видатки	Дефіцит
2010	314 506,3	379 191,2	64 684,9
2011	398 553,6	421 611,5	23 057,9
2012	445 454,3	492 394,9	46 940,6
2013	442 788,7	505 843,8	63 055,1
2014	456 067,3	523 125,7	67 058,4
2015	652 031,0	679 871,4	27 840

Показники стану бюджету (табл. 2.3.) відображають погіршення фінансового стану України. В період фінансової кризи 2008-2010 років

Показники погіршились у 2-3 рази. Першопричиною стало зростання видатків Державного бюджету України у порівнянні до розвитку економіки: у 2008-2010 роках видатки зростали на 5-6 % швидше, ніж ВВП (видатки соціально-культурної сфери зростали на 9 % швидше до ВВП). Наслідки кризи 2008 року внесли свій вплив у економічний розвиток України 2010-2015 рр.

На рис. 2.5. зображено динаміку дефіциту Державного бюджету України протягом останніх шести років.

Рис. 2.5. Динаміка дефіциту державного бюджету України 2010-2015 рр.

Як свідчать дані графіка у 2010 після кризовому році дефіцит бюджету досяг критичного рівня, тому бюджетна політика 2011 року була спрямована на стримування інфляції, скорочення видатків бюджетів (зокрема, були заморожені соціальні видатки, скорочено кількість міністерств для зниження адміністративних витрат) та зростання ставок на підакцизні товари. Дані заходи привели до суттєвого зниження величини бюджетного дефіциту. Разом з тим були забезпечені заходи до підготовки до Євро-2012.

Бюджетні заходи залишились тактичними і у 2012 році ситуація погіршилась. Відбулось зростання загального обсягу державного боргу та дефіциту Державного бюджету України, негативна тенденція підвищилася і у

2013 році, а у 2014 перевищуючи усі нормативи, стала критичною. У 2015 році показник величини дефіциту різко знизився, що можна пояснити високим рівнем інфляції.

Проаналізуємо вплив окремих факторів на доходи Зведеного бюджету України (табл. 2.4.)

Таблиця 2.4.

Динаміка доходів Зведеного бюджету України, млн. грн.

Рік	Податкові надходження	Неподаткові надходження	Доходи від операцій з капіталом	Офіційні трансферти	Цільові фонди
2010	234 447,7	73 837,0	3 143,2	305,6	2 772,7
2011	334 692,0	60 003,7	2 347,5	481,4	1 029,1
2012	360 567,2	80 923,3	2 985,7	222,8	826,1
2013	353 968,1	84 981,0	1 637,0	1 529,3	673,3
2014	367 512,0	80 612,8	2 015,8	5 383,0	543,9
2015	507 535,9	140 154,4	1 799,5	1 882,1	559,0

За даними таблиці бачимо, що найбільшу частку доходів бюджету протягом усіх досліджуваних років становили податкові надходження. Їх зростання у 2011 році на 27% порівняно з попереднім періодом можна пояснити зміною бюджетної класифікації, коли окремі групи неподаткових надходжень були перенесенні в податкові надходження, що в свою чергу привело до зменшення частки неподаткових надходжень (рентна плата, збори на паливно-енергетичні ресурси та ін.), внаслідок прийняття Податкового кодексу України, а отже і збільшило податкове навантаження на підприємців. Це свідчить про збільшення податкового тиску з боку держави через неможливість використання для наповнення державного бюджету неподаткових та інших видів джерел у період фінансової кризи, що також спричинило зменшення дохідної бази державного бюджету. Тоді як докризові показники демонструють ефективність використання державою неподаткових

джерел формування бюджету. Наприклад, темп зростання величини неподаткових надходжень у 2005 році становив 168,4, а у 2010р. цей показник дорівнював лише 54,3%.

Причини скорочення надходжень до бюджету можна пояснити скороченням обсягів промислового виробництва, що спричинила світова криза, а це у свою чергу, призвело до невиконання дохідної частини бюджету (чим менші обсяги виробництва, тим менше надходить платежів від підприємств). У 2012 році спостерігалася ситуація, коли в державі не було дострокової бюджетної політики, що і негативно позначилося на розвитку країни загалом, і за дев'ять місяців доходи загального фонду державного бюджету зменшилися порівняно з аналогічним періодом попереднього року. До державного бюджету надійшло 18,9 млрд. грн., що на 3 млрд., або на 14% менше, ніж в попередньому 2011 році. За січень-липень 2012 р. до загального фонду отримано на 12,4% більше доходів, ніж за відповідний період попереднього року, тоді як державний бюджет ухвалено зі зростанням доходів на 19,3% [4].

У 2013-2015 рр. традиційно основна частина доходів формувалася за рахунок податкових та неподаткових надходжень, величини яких помітно зросли протягом цього періоду.

Що стосується трьох інших статей доходів, а саме: доходів від операцій з капіталом, офіційних трансфертів та цільових фондів, то частка першої починаючи з 2010 року зменшувалась, у 2013 році досягла свого мінімуму, потім після підвищення у 2014р. знову пішла на спад і у 2015 році становила 1 799,5 млн. грн.. Щодо офіційних трансфертів, то тут спостерігається протилежна ситуація, адже за останні роки спостерігалася тенденція до збільшення їх частки в структурі доходів Державного бюджету, проте у 2015 році відбулася суттєве зменшення величини цих доходів, а саме на 3 500,9 млн. грн.. Доходи від цільових фондів аналогічно до доходів від операцій з капіталом скоротилися протягом досліджуваного періоду з 2 772,7 млн. грн. у 2010 році до 559,0 млн. грн.— у 2015, тобто на 2 213,7 млн. грн.

Аналогічно розглянемо динаміку видатків Зведеного бюджету України на 2010-2015 рр. (табл.2.5.).

Таблиця 2.5.

Динаміка видатків Зведеного бюджету України, млн. грн.

Рік	Загальнодержавні функції	Оборона	Економічна діяльність	Охорона здоров'я	Освіта	Інші
2010	44 886,0	11 347,1	45 054,7	44 745,4	79 835,2	153 32
2011	49 874,7	13 242,2	61 645,8	48 961,6	86 255,4	161 63
2012	54 590,2	14 486,9	62 377,4	58 453,9	101 560,9	200 92
2013	61 702,2	14 844,4	50 757,8	61 568,8	105 538,7	211 43
2014	76 845,9	27 365,5	43 637,6	57 150,0	100 109,5	218 01
2015	117 642,4	52 015,8	56 257,3	71 001,1	114 193,5	268 76

За даними таблиці бачимо, найбільшу частку в структурі державного бюджету становлять видатки на загальнодержавні функції, освіту, та інші видатки, до яких відносять видатки на: охорону навколишнього середовища, житлово-комунальне господарство, духовний та фізичний розвиток, соціальний захист і соціальне забезпечення, громадський порядок, безпеку та судову владу. Найменшу кількість видатків направлялося на оборону, та помітно підвищилися витрати на цю сферу у 2015 році, що пояснюється проведенням АТО.

Видатки на освіту, охорону, здоров'я, соціальний захист, культуру та мистецтво, житлово-комунальне господарство, тощо розподіляються між державним та місцевими бюджетами, причому загальні тенденції цього розподілу є стабільними протягом останніх років. Частка видатків державного бюджету в структурі видатків зведеного коливалася в межах 66-78%, причому цей показник є значно вищим, аніж у багатьох інших країнах.

З метою посилення ефективності виконання державою покладених на неї функцій та завдання, а також для забезпечення сталого її соціального та економічного розвитку, реалії економічного сьогодення вимагають

використання системи виважених форм, методів і принципів перерозподілу видатків між рівнями бюджетної системи.

При цьому структура видатків має віддзеркалювати стратегію трансформації економічних відносин і базуватися на оцінці впливу державних рішень на майбутній розвиток країни[4].

3. Проблеми та шляхи збалансування державного бюджету України з використанням світового досвіду.

Для того, щоб держава виконувала покладені на неї функції, цей процес має бути фінансово забезпечений. Саме від збалансованості доходної та видаткової частин бюджету залежить розвиток країни. Бюджет є системою всеохоплюючих перерозподільних відносин, його стан і виконання мають особливе значення не лише для держави, а й для окремих юридичних і фізичних осіб, та суспільства в цілому. Стан бюджету як фінансового плану держави може визначатися за трьома показниками:

- 1) збалансований бюджет (видатки дорівнюють доходам);
- 2) дефіцитний бюджет (видатки перевищують доходи);
- 3) профіцитний бюджет (доходи перевищують видатки) [8].

Для економіки України протягом всієї історії її розвитку як незалежної держави характерний бюджетний дефіцит, який є найважливішим інструментом державної фінансової політики і чинить значний вплив на соціально-економічний розвиток країни.

Дефіцит Державного бюджету України – це проблема, яка є пріоритетною для вітчизняної економіки і вимагаю негайного вирішення. Адже функціонування і розвиток багатьох сфер економіки України залежить від обсягу і структури державного бюджету. Сьогоднішні стан бюджетної системи свідчить про погіршення її ситуації та щорічне зростання бюджетного дефіциту попри надходження величезних іноземних кредитів. Це зростання стимулює розвиток інфляційних процесів, спричиняє кризу у сфері державних фінансів та грошової системи, зростання розшарування в доходах населення та залежності від позичальників і, як наслідок, погіршення соціально-економічного стану в суспільстві.

Проблема утворення бюджетного дефіциту, встановлення його величини, а також пошук джерел фінансування та покриття є одними з ключових при розробці стратегії розвитку країни на декілька наступних періодів. Зростання бюджетного дефіциту, в свою чергу, у більшості випадків впливає на

підвищення боргової залежності країни, та виступає фактором, який стримує розвиток економіки та знижує інвестиційну привабливість держави та національних підприємств[3].

Відсутність чіткого визначення щодо політики стосовно управління бюджетним дефіцитом і визначення джерел його покриття характеризує стан бюджету, який умовно можна назвати «бюджетною дірою». Це означає, що в бюджет включена окрема сума видатків, які не мають відповідного фінансового забезпечення.

Негативні наслідки такі як фінансові, економічні, та соціальні від величезного бюджетного дефіциту вимагають проведення системи заходів для його подолання, здійснення активної фінансової політики, використання традиційних, найбільш прийнятних та узвичаєних у світовій практиці методів боротьби з дефіцитом державного бюджету. Збалансування бюджету через врівноваження видатків і доходів на сьогодні є головним завданням органів державної влади. Тільки вирішивши його, стане можливим здійснення цілеспрямованої, ефективною та повноцінної фінансової політики. При чому варто враховувати, що методи вирішення даної проблеми залежать від того, до якої межі і якими темпами потрібно прагнути до збалансування бюджетних витрат і доходів.

Програма конкретних заходів по скороченню бюджетного дефіциту має включати і втілювати в життя такі заходи, які одночасно будуть стимулювати приплив коштів у бюджетний фонд країни, а з іншого боку сприятимуть скороченню державних витрат [8].

Для визначення шляхів подолання дефіциту важливо враховувати досвід іноземних країн, який показує, що при певних обставинах на окремих етапах розвитку суспільства, в умовах, специфічних для кожної країни, бюджетний дефіцит є цілком прийнятним явищем. Враховуючи той факт, що України перебуває в нестабільному економічному середовищі та напруженій політичній ситуації, то можна сказати, що дефіцит є допустимим, та варто визначити за рахунок чого спостерігається нестача доходів бюджету на фінансування витрат.

Дефіцит був би виправданий у тому випадку, коли б видатки Державного бюджету спрямовувалися на стимулювання розвитку економіки, оптимізацію її структури, на підтримку малого та середнього бізнесу, що у свою чергу зменшувало б рівень безробіття та кількість соціально незахищеного населення, а отже привело б до збільшення податкових надходжень. Але практика свідчить, що здійснення видатків проводиться недоцільно та неефективно, оскільки в результаті такого витрачання коштів центральної ланки фінансової системи України не спостерігається підвищення загального добробуту населення країни, розвитку економіки, зростання ВВП та інших позитивних макроекономічних показників. Натомість наростає соціальна напруга, збільшується розмір державного боргу та відбувається спад економіки.

Тому, за цих умов спочатку потрібно досягнути макроекономічної стабільності, підвищити рівень виробництва та ВВП, забезпечити НТП та інноваційний розвиток, тобто створити систему заходів і методів виходу з фінансової кризи та економічного спаду. Дана концепція повинна мати чітко визначені пріоритети, визначені етапи й терміни реалізації, конкретні параметри й завдання, спиратися на національні, регіональні й геополітичні реалії, що склалися. Негативним для стабілізації соціально-економічного становища є неприйняття протягом тривалого часу бюджету. Проте вчасне затвердження також не гарантує його ефективності та відповідності соціально-економічним реаліям сьогодення, особливо якщо таке прийняття стало наслідком намагання виправдати очікування міжнародних фінансових організацій для отримання кредитів.

Протягом останніх років в Україні сформувалася стійка негативна тенденція зростання дефіциту Державного бюджету, практично всі галузі виробництва демонструють негативну динаміку, приросту ВВП немає, передумови до зростання розвитку стратегічно важливих для економіки галузей практично не існує.

Необхідно забезпечити фінансовими ресурсами ті види діяльностей, які мають за мету технологічну реконструкцію виробництва в державі,

прискорений розвиток тих галузей, які є стратегічними для економіки країни та ключовими для прискорення НТП. Також, здійснюючи фінансування економічної діяльності, державі потрібно зосереджуватися не на великому бізнесі, а на створенні широкої мережі малих і середніх підприємств, які б займалися різними видами суспільно корисної діяльності та створювали велику кількість робочих місць.

Для прикладу можна розглянути деякі показники країн Європейського Союзу, у яких 95% господарських організацій становлять середні та малі підприємства з кількістю працюючих до 500 осіб, саме вони і забезпечують близько дві треті зайнятості. Ще більш вражаючими є показники у Японії, де фірми, в яких працює до 300 осіб займають 99,3% від загальної чисельності. Причому вони забезпечують 4/5 робочих місць та виробляють 68% ВВП. У США кількість таких організацій сягає більш ніж 17 мільйонів це так звані індивідуальні ділові підприємства, їх частка становить 95 % робочих місць приватного сектору. До того ж 80 % створюваних нових робочих місць припадає на фірми з персоналом до 100 штатних одиниць [13].

Також варто зазначити, що світова практика використовує залучення іноземного капіталу в країну, як форму зниження рівня бюджетного дефіциту. За допомогою залучення держава вирішує задачі і фіскального, і економічного характеру, зокрема: скорочує витрати бюджету, призначені на фінансування капітальних вкладень, розширює базу для виробництва товарів та послуг, покращує стан платіжного балансу, а також одержує нових платників податків.

Потрібно розуміти, ліквідація бюджетного дефіциту прискореними темпами, без здійснення реальних кроків по стабілізації економіки лише ускладнить і без того скрутну фінансову ситуацію в країні та створить зайві перешкоди на шляху виходу України з кризи.

На сучасному етапі уряд повинен постійно контролювати розмір бюджетного дефіциту, в протилежному випадку він буде деструктивним для соціально-економічного розвитку країни. Необхідно приділяти більше уваги збільшенню доходів держави шляхом подолання безробіття, удосконалення

податкової системи та приватизації державного житла, покращення фінансового стану суб'єктів господарювання [8].

Для боротьби з хронічними дефіцитами країни застосовують спеціальні фіскальні правила, що є одним найважливіших та найдієвіших методів, які одночасно спрямовуються на зниження обсягів державного боргу та рівня інфляції, а також досягнення сталого розвитку країни. Це правила і визначений порядок дій, за допомогою яких фінансові органи влади приймають рішення в області фіскальної політики що стосуються обсягу і розподілу державних видатків, а також джерел їхнього фінансування (податкового чи боргового). Дані правила набувають законодавчого характеру у вигляді норм, процедур бюджетного процесу і цифрових задач (граничних показників).

В усіх державах ці фіскальні правила враховують специфіку управління, економічну ситуацію, а тому відрізняються та мають свої особливості. Усі правила можна об'єднати у певні групи:

Правила збалансованого бюджету, серед яких основним є "золоте правило" державних фінансів, яке передбачає збалансованість поточних бюджетних доходів і видатків (застосовується у Японії, Німеччині та у США щодо місцевих бюджетів), циклічний бюджетний баланс (Швейцарія, Нідерланди), встановлення граничних розмірів частки бюджетного дефіциту у ВВП (країни ЄС).

Правила запозичень, що встановлюють певні обмеження та заборони щодо використання певних джерел державних запозичень. Серед цих правил можна виділити основні: заборону внутрішніх державних запозичень (використовується у країнах, де недостатньо розвинуті фінансові ринки, наприклад в Індонезії), заборону державних запозичень у центрального банку (країни Європейського Союзу, Аргентина, США, Угорщина, Японія, Канада) або обмеження їхнього розміру у відсотках до минулорічних доходів чи видатків уряду (Марокко, Єгипет, Бразилія).

Боргові та резервні правила, які стосуються встановлення обмежень щодо акумулювання валового (або чистого) державного боргу у відсотках до

ВВП (країни ЄС), а також пов'язані з утворенням спеціальних резервних фондів для попередження фінансової кризи у несприятливі періоди, коли виникає необхідність підтримувати соціальні виплати на фоні зменшення доходів.

Але у сфері фіскальних правил не має усталених вимог та нормативів. Кожна країна сама встановлює свої фінансові обмеження, враховуючи власні потреби й особливості свого бюджетного процесу.

У країнах Європейського Союзу, вступ до якого є однією з пріоритетних цілей для України, правове регламентування бюджетного дефіциту включає:

- маастрихтські критерії;
- фінансові санкції за їх порушення;
- моніторинг з боку Єврокомісії (використовується із застосуванням скоригованого дефіциту для попередження виникнення негативних тенденцій, а також для вжиття запобіжних заходів);
- процедуру надмірного дефіциту, за результатом якої можуть вживатися фінансові санкції до країн-порушниць маастрихтських критеріїв [10].

Таким чином, дефіцит бюджету є надважливим інструментом фінансово-кредитної політики держави, засобом впливу на економічну ситуацію в країні загалом. Необхідно застосовувати сукупність економічних заходів та фіскальних правил задля здійснення максимально управління дефіцитом державного бюджету. Дефіцитне фінансування для України є вкрай важливим і необхідним, його слід не скорочувати, а потрібно переорієнтувати на вирішення основних проблем економіки держави тобто фінансування пріоритетних та стратегічно важливих галузей, поживлення інвестиційно-інноваційної діяльності та ін. [8].

Висновки

Таким чином, проведені дослідження дають можливість стверджувати, що державний бюджет України за доходами і видатками не відповідає сьогодні соціально-економічним потребам країни. Держава повинна змінити вектори свого розвитку з метою більш масштабних зрушень в економіці і соціальній сфері. Без масштабних перетворень в країні не можливо значне нарощування обсягів доходів і видатків державного бюджету. Крім того, є потреба змінити підходи до функціонування місцевих фінансів, адже від цього залежить також ефективне функціонування державного бюджету. В процесі дослідження запропоновано низку заходів, які необхідно здійснити державним органам влади з метою покращення ситуації з формуванням і використанням державного бюджету.

Зокрема, необхідно суттєво змінити вектори соціально-економічного розвитку країни.

По-перше, без значного економічного розвитку всіх регіонів країни, підвищення обсягів створеного в Україні ВВП не можливо досягти значних соціальних перетворень. Економіка країни поки-що розвивається за екстенсивним типом. В Україні практично не створюються нові високотехнологічні інноваційні виробництва. Промисловість країни виготовляє продукції з низькою часткою доданої вартості, що не дає змоги при її розподілі формувати необхідні фінансові ресурси. Недостатньо розвиненими є стратегічно важливі для економіки галузь сільського господарства та будівельна промисловість.

По-друге, для вирішення проблеми доходної і видаткової частин державного бюджету необхідно забезпечити чіткий розподіл повноважень і фінансових ресурсів між державою і її регіонами, державою і місцевим самоврядуванням. Поки місцеві органи влади не будуть мати достатніх джерел фінансових ресурсів для формування власних бюджетів, до того часу держава буде нарощувати міжбюджетні трансферти для підтримки місцевої влади. Для вирішення цього питання необхідно запровадити більшу самостійність

місцевих органів влади, передати на місця більше податкових і неподаткових надходжень, що зможуть забезпечити формування необхідної суми доходів і видатків місцевих бюджетів. Держава повинна залишити собі лише функції контролю за ефективним виконанням місцевих бюджетів за доходами і видатками. Передачу доходів на рівень місцевої влади від державного бюджету необхідно здійснити на суму, яка вже зараз відповідає офіційним міжбюджетним трансфертам, що надаються місцевим бюджетам. В такому разі країна може відмовитися від постійного нарощування міжбюджетних трансфертів з державного бюджету до місцевих бюджетів.

По-третє, для стабілізації ситуації з державним бюджетом необхідно суттєво переглянути не лише дохідну частину сучасного державного бюджету, а й змінити вектори видаткової частини. Це можливо зробити за умови впровадження програмно-цільового методу планування дохідної та видаткової частин державного бюджету. При цьому найважливіше значення має скорочення видатків, які йдуть на покриття масштабних збитків як в економічній діяльності суб'єктів господарювання, що належать державі, так і на не обґрунтовані витрати для придбання за кошти держави різного обладнання, товарів тощо у суб'єктів господарювання недержавного сектору економіки. Ці видатки, що здійснює держава для соціального захисту, охорони здоров'я, освіти, оборони, виконання державних функцій значно перевищують реальні потреби, а в більшості випадків, ці кошти не доходять до кінцевих споживачів — громадян України, а втрачаються на шляху від бюджету до виконавців тих чи інших замовлень.

По-четверте, пропонується поступово відмовитися від так званих «пільг», які не сприяють розвитку галузей економіки. Замість пільг необхідно суттєво збільшити оплату праці в державному і недержавному секторі, збільшити пенсії, частину пільг для населення, передати в вигляді доплати до заробітної плати, пенсій населенню. В цьому випадку, держава перестане виконувати значну частину соціальної підтримки незаможного населення, а

буде лише здійснювати процес регулювання заробітних плат і пенсій з метою їх відповідності реальним умовам соціально-економічного розвитку.

По-п'яте, держава повинна перейти від доктрини соціального підходу до освіти, науки, охорони здоров'я тощо до нового розуміння цих галузей економіки як таких, що самостійно створюють значну частину доданої вартості. Внаслідок такого підходу суттєво може змінитися визначення вартості ВВП країни, а, отже, і фінансових ресурсів, які слід перерозподіляти для функціонування освіти, науки, охорони здоров'я, охорони навколишнього природного середовища тощо.

Отже, зважаючи на важкий стан бюджетної безпеки України та для реалізації запланованих економічних реформ, державній владі варто розподілити реформи відповідно до бюджетної стратегії. Варто законодавчо затвердити бюджетну стратегію, яка б сприймалась усіма політичними сторонами. Розподілити стратегічні завдання на два етапи: стратегію стабілізації, стратегію економічного зростання. Потребується інформаційна підтримка впровадження бюджетної стратегії для розуміння усіма суб'єктами господарювання напрямків змін, моніторинг та визначення наслідків, результатів. Це сприятиме стабілізації бізнес-клімату, покращенню інвестиційної привабливості, стабілізації соціальної сфери та зниженню тіньової економіки.

Список використаної літератури

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/> – Назва з екрана.
2. Александров И. М. Бюджетная система Российской Федерации : учеб. / Александров И. М. – 2-е изд. – М.: Изд-торг. Корпорация «Дашков и К*», 2007.
3. Анушко О. Шляхи зменшення дефіциту Державного бюджету України/ О. Анушко// Науковий блог НаУ «Острозька Академія» – 2014.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://naub.oa.edu.ua/2014/shlyahy-zmenschennya-defitsytu-derzhavnoho-byudzhetu-ukrajiny/>
4. Дуда Н. З. Аналіз доходів і видатків Державного бюджету України/ Н. З. Дуда, Г. Г. Цегелик. – Наукові праці НДФІ 4(65), 2013.
5. Економічний енциклопедичний словник : у 2 т. / за ред. С. В. Мочерного. – Львів : Світ, 2005. – Т. I. – с.66.
6. Золотогоров В. Г. Экономика : Энциклопедический словарь / Золотогоров В. Г. – 2-е изд, стереотип. – Минск: Книж. Дом, 2004. – с.66.
7. Климаш Н.І. Бюджетна система. Навч. посіб. /Н.І. Климаш, К.В. Багацька, Н.І. Дем'яненко та ін. за заг. ред. Т.А. Говорушко. – Львів «Магнолія 2006», 2014. – 296 с.
8. Кравченко В. П. Дефіцит державного бюджету України, негативні наслідки та шляхи подолання/ В. П. Кравченко, Н. В. Кравченко// Науково-інформаційний вісник. – 2015 – №12
9. Маймини А. Финансы и бюджет Советского Союза / Маймини А. – М : Молодая гвардия, 1986. – с.14.

10. Нечаюк І. Б. Шляхи подолання негативних наслідків бюджетного дефіциту в державі/ І. Б. Нечаюк// Державна навчально-наукова установа «Академії фінансового управління» Економічний форум 1 – 2014.
11. Нитти Ф. Основные начала финансовой науки/ Нитти Ф. ; пер. з итал. – М, : Изд-во М. і С. Сабашникових, 904. – с.553.
12. Озеров И. Х. Основы финансовой науки: бюджет, формы взимания, местные финансы, государственный кредит / Озеров И. Х. – М.: ЮрИнфоР-Пресс: Пепеляев, Гольцблат і партнеры, 2008. – с.24.
13. Сеник О. Підтримання збалансованості Державного бюджету України в умовах його дефіцитності/ О. Сеник// Науковий блог НаУ «Острозька Академія» – 2015.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2015/%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%B7%D0%B1%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96-%D0%B4%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD/>
14. Таргулов Я. Финансовая наука (краткий курс). Лекции, читанные на финансовых курсах Комиссариата Финансов Союза Коммун Северной Области в октябре-декабре 1918 года/ Таргулов Я. – Петроград, 1919. – с.102.
15. Федосов В. М. Бюджетний менеджмент : підруч. / за заг. ред. Федосова В. М. – К : КНЕУ, 2004. – с.686. (таблиця – додаток)
16. Федосов В. М. Бюджетна система: підруч. / за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія. – К.: Центр учбов. літератури ; Тернопіль : Екон. думка, 2012. – 871[1] с.
17. Юрій С. І. Бюджетна система. Вишкіл студії: Навч. посіб. / За ред. С. І. Юрія, О. П. Кириленко. – Тернопіль: Економічна думка, 2010. – 424с.
18. Юрій С. І. Бюджетна система : підруч. / за ред. С. І. Юрія, В. Г. Дем'янишина, О. П. Кириленко. – Тернопіль : ТНЕУ, 2013. – 624 с.

Додаток А

Таблиця А.1.

Підходи до трактування категорії « Бюджет»

Автор	Визначення
Бюджетний кодекс України	« План формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду» [1].
Нітті Ф.	« ... підтверджений документами розпис передбачених доходів і дозволених державі або адміністративним установам видатків, це акт, який містить попереднє схвалення державних доходів і витрат» [11].
Озеров І. Х.	« ...план ведення державного господарства на даний період» [12].
Таргулов Я.	« ...сукупність доходів і видатків держави, причому ці доходи і видатки держави отримали визначену санкцію органів, які мають на це право» [14].
Майміні А.	«...план державних доходів і видатків» [9].
Федосов В. М., Огородник С. Я., Суторміна В.М. та ін.	«... система грошових відносин, які виникають між державою з одного боку, підприємствами, організаціями і населенням – з другого, щодо формування і використання централізованого фонду, державних грошових ресурсів для задоволення суспільних потреб» [15].
Золотогоров В. Г.	«...розпис, кошторис грошових доходів і видатків держави (міста, району, установи), сім'ї або окремої особи на певний період» [6].

<p>Мочерний С. В., Ларіна Я. С., Устенко О. А., Юрій С. І.</p>	<p>«... визнана або прийнята таблиця, відомість доходів і видатків економічного суб'єкта за певний період часу, що має офіційну силу. Б – основний інструмент перевірки збалансованості, відповідності надходжень і витрат економічних ресурсів» [5].</p>
<p>Александров І. М.</p>	<p>«...форма формування і витрачання фонду грошових коштів, призначених для фінансового забезпечення завдань і функцій держави, суб'єктів РФ і місцевого самоврядування» [2].</p>
<p>Федосов В. М. Опарін В. М. Сафонова Л. Д. та ін.</p>	<p>«...сукупність законодавчо регламентованих відносин між державою і юридичними та фізичними особами з приводу розподілу та перерозподілу ВВП, а за певних умов і національного багатства з метою формування і використання централізованого фонду фінансових ресурсів, призначеного для забезпечення виконання державою її функцій» [15].</p>